

השקעה אמנותית

שוק האמנות בעולם שובר שיאים, ורכישת עבודות אמנות הפכה לאפיק השקעה לווט. מה הן הסיבות לבום הגדול במסחר באמנות ומה צריך לקחת בחשבון לפני שרצים להשקיע ביצירה אמנותית

כתבה נורית זלצמן

אליחלד ומעוצב בהשראת צעצוע מתנפח, שבר את השיא שקבע חצי שנה קודם לכן הצייר הבריטי דיוויד הוקני, כשציורו "Portrait of an Artist", המתאר בריכת שחייה עם שתי דמויות, נמכר ב-90.3 מיליון דולר.

היצירה הקודמת שהחזיקה בתואר הציור היקר ביותר היתה "נשות אלג'יר" של פבלו פיקאסו, אשר נמכרה ב-2015 ב-179.4 מיליון דולר בבית המכירות כריסטי'ס ניו יורק. 18 שנים קודם לכן שולם עבורה סך 32 מיליון דולר.

בשנים האחרונות נשברו שיאי מחירים של יצירות אמנות, שנמכרו בסכומי עתק של מאה מיליון דולר ויותר ליצירה. לפי דיווח של אתר artprice.com, במחצית הראשונה של 2019 נמכרו בבתי המכירות ברחבי העולם 262 אלף יצירות בסך כולל של 6.98 מיליארד דולר, ואין ספק שיצירות אמנות הפכו להיות נכס פיננסי בנוסף להיותן נכס תרבותי.

הציור היקר בעולם, "Salvator Mundi" ("מושיע העולם") של לאונרדו דה וינצ'י, בן 500 שנה, נמכר ב-2017 בסכום דמיוני, 450 מיליון דולר, במכירה פומבית של כריסטי'ס בניו יורק. היצירה, בגודל 38 x 43 ס"מ, מזכירה לרגע את ה"מונה ליזה" האיקונית ומציגה את דמותו של ישו כבורא עולם כשהוא מחזיק כדור בדולח ביד אחת וידו השנייה מונפת באוויר. האיש שמכר אותו, המיליארדר הרוסי דימיטרי ריבולוב, שילם תמורתו ב-2013 "רק" 127 מיליון דולר. תשואה נאה של 250 אחוז בארבע שנים. הרוכש של יצירת המופת הוא יורש העצר הסעודי מוחמד בן סלמאן, מה שמעיד על הצטרפות משקיעים חדשים מנסיכויות המפרץ הפרסי

לשוק האמנות בשנים האחרונות. הציור היה אמור להיות מוצג במוזיאון הלובר באבו דאבי, אך החשיפה בוטלה באופן מסתורי, ולפי האתר artnet.com הוא נמצא בספינת הפאר "סרין" שבבעלותו של בן סלמאן.

גורמי ההשפעה

הגידול המשמעותי בהיקף המסחר באמנות בעשר השנים האחרונות נובע מכמה גורמים שחברו יחדיו:

שינוי פרופיל המשקיעים באמנות - בעשור האחרון גדל מספר המיליונרים בעולם ל-46.8 מיליון איש (לפי דו"ח מכון המחקר של בנק קרדיט סוויס). כחלק מתהליך הגלובליזציה, כמות הכסף הפנוי של עשירי העולם הביאה לכניסת אספני אמנות חדשים ממדינות ערב, מאסיה ומאמריקה הלטינית. קטאר ואבו דאבי הפכו לאימפריה של אמנות, והאוספים שלהן מתהדרים ביצירות מופת בעשרות מיליוני דולרים. גם אספנים אסייתים מהונג קונג, סין, סינגפור ואינדונזיה שינו את פרופיל האספנים בעולם, כאשר דור חדש וצעיר החל לרכוש אמנות מערבית בנוסף למקומית.

"Rabbit" ("ארנב") של האמן האמריקאי ג'ף קונס. נמכר ב-91.1 מיליון דולר - מחיר שיא ליצירה של אמן חי. צילום: ויקיפדיה

הילה יוקרתית וסמל סטטוס - עשירי תבל הרוכשים אמנות במחירי עתק נהנים מהון תרבותי וממעמד יוקרתי, מעצם בעלותם על יצירה איקונית של אמן ידוע.

נדירות היצירה - רכישה של יצירת אמנות

הציור היקר בעולם: "Salvator Mundi" ("מושיע העולם") של לאונרדו דה וינצ'י. נמכר ב-450 מיליון דולר. צילום: Wikimedia Commons

צילום של האמן האמריקאי רוי ליכטנשטיין. עבודותיו נמכרות בעשרות מיליוני דולרים. צילום: Shutterstock

▶ אינה השקעה ככל ההשקעות. סוגיית ערך של יצירות אמנות היא מורכבת להבנה ומשתנה גם בהתאם לגורמים חיצוניים, שלא בהכרח קשורים להיבט האמנותי. פעמים רבות יצירות נמכרות בסכומים גבוהים לא בזכות האיכות, אלא בשל הנדירות והערך התרבותי - ה"סיפור" שמאחורי היצירה. ייחודה של היצירה נובע מהחד-פעמיות שלה, שכן בהגדרתה, כל יצירת אמנות היא יחידה ומיוחדת בראי ההיסטוריה והאתוס התרבותי. מרבית יצירות המופת נמצאות באוספים של המוזיאונים, ואם הן כבר מוצעות למכירה, זה אירוע נדיר שכדאי לנצל.

תגודות בשוקים הפיננסיים - בעקבות משבר הסאב־פריים בארצות הברית ב־2008, משקיעים איבדו את האמון במערכות הפיננסיות וחיפשו חלופה לרכישת נכסים. גם הריביות הגמכות על השקעות בנקאיות מניעות את המשקיעים לרכוש נכסים ממשיים בעלי ערך, כמו יצירות אמנות.

מהפכת הרשת והמדיה החברתית - בשנים האחרונות האמנות זוכה לעדנה גם עקב נגישותה לקהל הרחב בעידן הדיגיטלי. קצב התפתחות הטכנולוגיה והרשתות החברתיות הביא לכך שאספנים ושוחרי אמנות החלו לרכוש יצירות דרך הרשת, אפילו בלי לראות את היצירה ממש.

מה קובע את ערך היצירה

האמן, העשויים להשביח את ערך היצירה ולהקנות לה חותם של איכות.

הצלחתו של אמן תלויה גם בבעלי אינטרסים, כמו גלריה מובילה וחזקה המקדמת אותו, ובאספנים חשובים המטפחים ומעלים את ערכו של אמן שיצירותיו נמצאות באוסף שלהם. ה"באזז" והמוניטין שהגלריה יוצרת סביב האמן, וכוח השפעתה על אנשים בעמדות מפתח כמו אוצרים ומנהלי מוזיאונים, יכולים להשפיע על הצלחתו של האמן והפיכתו לכוכב עולה. ◀

מחירה של יצירת אמנות תלוי בפרמטרים רבים, כמו מי האמן שיצר אותה, האם נמכרה בשוק בעבר, האם הגיעה למכירה מאוסף חשוב, האם הוצגה בתערוכות מוזיאליות נחשבות, האם גלריה מובילה מקדמת את האמן, האם זכה בפרס אמנותי ואם ישנם מסמכים המעידים על המקוריות של העבודה. מידע זה נקרא ה"Provenance" של היצירה, ונחשב בעל ערך רב למשקיעים. כל אלה הם מהלכים חשובים בקריירה של

מכירה פומבית בבית המכירות תירוש בהרצליה. צילום באדיבות בית המכירות הפומביות תירוש

"Triple Elvis" של אנדי וורהול. נמכר ב-2014 ב-8.19 מיליון דולר. צילום: Pinterest

הצילום "הסעודה האחרונה" של האמן הישראלי עדי נס. נמכר ב-2013 במחיר שיא לצילום ישראלי, 377 אלף דולר. צילום: ויקיפדיה

שוק האמנות הישראלי

מחזור המכירות השנתי בישראל נאמד בכ-50 מיליון דולר בשנה, וסצנת האמנות בארץ פעילה ומעניינת. לצד בית המכירות המוביל תירוש, קיים שוק רחב של גלריות לאמנות עכשווית.

את תואר הציור היקר ביותר של אמן ישראלי - 821 אלף דולר - תופס מרדכי ארדון עם ציורו הידוע "התעוררות", אשר נמכר ב-2014 בסותביס ניו יורק. עבודה של יעקב אגם, "צמיחה", נמכרה ב-2010 ב-698 אלף דולר, אף היא בסותביס ניו יורק, והציור "ירושלים" של ראובן רובין נמכר בשנת 2014 באותו בית מכירות תמורת 653 אלף דולר.

בתחום הצילום האמנותי, עבודה של הצלם עדי נס, "הסעודה האחרונה", נמכרה ב-2013 בסותביס ניו יורק במחיר שיא לצילום ישראלי - 377 אלף דולר. בצילום מוצגת קבוצת חיילי צה"ל המבוימת בהעמדה אשר מזכירה את "הסעודה האחרונה" האיקונית של דה וינצ'י.

מחיר השיא לעבודת וידיאו ישראלית שייך לאמנית סיגלית לנדאו, שיצירתה "ים המלח" נמכרה ב-125 אלף דולר בשנת 2013 בסותביס ניו יורק.

עמלות המגיעות לעתים ל-25 אחוז ממחיר הרכישה/מכירה. ההשקעה באמנות היא השקעה לטווח ארוך, ויש לזכור שהיא אינה נזילה כמו בשוק ההון.

אחת הבעיות המרכזיות בעולם האמנות היא שאין דרך לאמוד את היקף המסחר הכולל, שכן המכירות המדווחות הן רק אלה שהתבצעו בבתי מכירות פומביות (שוק משני), ולא כאלה שנעשו בגלריות או על ידי האמן עצמו (שוק ראשוני). בניסיון לחזות את התנהגות שוק האמנות יש מדדים שונים, כמו מדד מיי מוזס (Mei Moses Fine Art Index), המתעדכן מדי שנה ומכיל עשרות אלפי יצירות שנמכרו במכירה פומבית יותר מפעם אחת, מה שמאפשר לבדוק את התשואה עליהן. מדד זה מבוסס על נתונים חלקיים בלבד של תוצאות מכירות פומביות, ולכן קשה לגבש מסקנה כוללת על השוק כולו.

בעיה נוספת היא, שבעוד בשוק ההון יש רגולציה ופיקוח האוסרים על הרצת מניות והטעיית משקיעים, בשוק האמנות אין כל רגולציה, וניתן לנפח לעתים את שווי היצירות של אמנים אנונימיים, שערכם עולה בפתאומיות.

▶ זהות המוכר חשובה אף היא, והסיכוי למחיר גבוה עולה כאשר היצירה שייכת לאוסף מפורסם. לעתים יהיה לעבודתו של אותו אמן טווח מחירים שונה, בהתאם לתקופות שונות ביצירתו או מדיות שונות שבהן עבד.

מה לקחת בחשבון כשמשקיעים באמנות

למרות שמכירת אמנות במחירי שיא מייצרת כותרות בתקשורת, ההשקעה באמנות לא תמיד יציבה וזוהרת. מכירות במיליוני דולרים הן נדירות, ורוב היצירות נמכרות במחירים נמוכים בהרבה. מדובר בתחום ספקולטיבי, שבו גלומים סיכונים וסיכויים כאחד. אמנות אינה נחשבת נכס במונח הכלכלי, ואי אפשר לשעבד אותה כערובה להלוואה בבנק. יצירת אמנות היא גם לא נכס מניב (דיבינדידים או דמי שכירות), בניגוד למניות, אגרות חוב ונדל"ן; להפך, אחזקת אמנות דורשת עלויות של טיפול ושימור היצירה והוצאות של דמי ביטוח.

עלות העסקאות באמנות גבוהה מאוד. המוכר והקונה, במכירה פומבית, משלמים

מכירה פומבית בבית המכירות סותביס בלונדון. צילום באדיבות Sotheby's London

סיגלית לנדאו היא גם אחת משורה ארוכה של אמנים ישראלים עכשוויים אשר רכשו מקום של כבוד בשוק הבינלאומי ועושים חיל בחו"ל. מלבדה אלה הם יעל ברתנא, מיכל רובנר, גיא בן נר, מיקה רוטנברג, נירה פרג, גידי רובין, יהודית סספורטס, עילית אזולאי, גלעד רטמן, אורי גרשט ועוד רבים וטובים.

ציור שמן של פיקאסו, "Young Girl With a Flower Basket", נמכר ב-2018 תמורת 115 מיליון דולר. צילום: ויקיפדיה

טיפים לרכישת נבונה של אמנות

- הרחיבו את הידע האמנותי על ידי חשיפה לכמה שיותר אמנות בירידים, גלריות, מוזיאונים, ספרים, וגם ברשת כמובן, כדי לפתח טעם אישי והבנה לעומק בטכניקות, מדיומים שונים, תקופות, מחירים בשוק וכו'.
- למדו על קורות החיים של האמן, השכלתו האמנותית, תערוכות שהציג, פרסים שקיבל, ועקבו אחר מחירי השוק שלו במכירות פומביות.
- רכשו אמנות איכותית. עדיף לקנות עבודה מקורית וקטנה, במסגרת התקציב שלכם, מאשר עבודה טרנדית ודקורטיבית בלבד.
- ביצירות דיגיטליות, הקפידו לקבל אישור המעיד על מקורות היצירה ועל מספר העותקים בסדרה.
- ייעוץ מקצועי: כדאי להיעזר בשירותיו של יועץ אמנות מקצועי, אשר ימקד ויכוון אתכם בתהליך הרכישה של יצירה איכותית, בהתאם לטעם ולתקציב שלכם.
- אל תקנו יצירה המופקת בסדרות גדולות (צילומים, הדפסים, ליטוגרפיות, תחריטים וכו').
- היעזרו באתרים כמו artprice.com ו-artnet.com, שיכולים לתת אינדיקציות על מחירי עבר לעבודות האמנים במכירות פומביות. כמו כן היעזרו באתר artfacts.com, שמקטלג ומדרג אמנים לפי מספר התערוכות שהציגו בעולם.